

<http://dx.doi.org/10.18778/1644-857X.18.01.14>

Michaël Green, *The Huguenot Jean Rou (1638–1711): Scholar, Educator, Civil Servant*, series: *Vie des Huguenots*, vol. LXIX, Honoré Champion, Paris 2015, pp. 480.

W omawianej tu monografii Michaël Green z Uniwersytetu w Kopenhadze przedstawia biografię nieco zapomnianego, ale jednocześnie bardzo interesującego „uczonego, pedagoga i urzędnika” z końca XVII w. Opierając się na drukowanych wspomnieniach Jeana Rou, jego rozległej korespondencji, spuściźnie rękopiśmiennej oraz pracach przez niego opublikowanych, Autor opisuje różnorakie zajęcia, jakich miał się bohater jego książki, aby zdobyć środki utrzymania i zapewnić sobie status literata. Chociaż Jean Rou opuścił Francję jeszcze przed wielką falą kalwińskich uchodźców, którzy wyjechali ze swojej ojczyzny po odwołaniu edyktu nantejskiego w 1685 r., jego losy mogą posłużyć za przykład tego, czym mogli zajmować się jego rodacy i współwyznawcy na wygnaniu. W gruncie rzeczy największą zasługą Michaëla Greena jest naszkicowanie pogłębionego portretu jednostki funkcjonującej w obrębie złożonej hugenockiej diaspory, co umożliwi czytelnikowi jego książki wyrobienie sobie poglądu na to, jak hugenoci na emigracji kontynuowali swoje kariery w nieformalnej, międzynarodowej społeczności Rzeczypospolitej uczonych. Co więcej, M. Green udowadnia, że emigracja była uzasadnionym wyborem dla hugenotów już w okresie, zanim jeszcze rozpoczęły się ich systematyczne prześladowania we Francji. Autor stoi też na stanowisku, że dążenie do rozprzestrzenienia wiary protestanckiej, zdobycia wartościowych doświadczeń i znalezienia intratnych źródeł osobistych dochodów przyciągnęło francuskich hugenotów do innych krajów europejskich już przed rokiem 1685. Analiza Greena uwzględnia trzy zasadnicze dziedziny działalności Jeana Rou: jego kontakty z wpływowymi patronami i znanymi uczonymi („kapitał społeczny”), jego aktywność literacką („kapitał intelektualny”) oraz jego dokonania jako wychowawcy znajdującego zatrudnienie w rodzinach szlacheckich („kapitał kulturowy”).

W pierwszej części swojej książki M. Green opisał losy Jeana Rou po opuszczeniu Francji. Bohater jego pracy przeniósł się najpierw do Anglii, a następnie do Holandii, gdzie ostatecznie się osiedlił. Właśnie tutaj rozwinął swoją aktywną działalność we wszystkich trzech wspomnianych dziedzinach. Michael Green zwrócił uwagę na to, jak Rou stale zabiegał o ugruntowanie swojej pozycji członka międzynarodowej Rzeczypospolitej uczonych oraz literata. Przedstawił również jego działalność w akademiach, gdzie uczeni prowadzili dyskusje o literaturze pięknej. Autor omówił także szczegółowo najważniejsze publikacje Jeana Rou, wskazując na szerokie spektrum jego zainteresowań, od historiografii (*Tables de l'histoire universelle*)¹, przez dzieła z zakresu polemiki religijnej (*Remarques sur l'histoire du calvinisme*)², do literatury pięknej (*Remarques critiques sur la langue française*)³. W szczególności M. Green podkreśla, że Jean Rou był nie tylko kalwinistą, święcie przekonanym o doniosłej roli protestantów w dziejach Kościoła i przywiązany do kwestii natury wyznaniowej. Zdaniem Autora recenzowanej monografii Rou był także człowiekiem, który doskonale rozumiał istotę zmian dokonujących się na jego oczach w świecie ludzi nauki: przetłumaczył np. niektóre dzieła historiograficzne na język francuski, który zdobył sobie w tym czasie rangę języka międzynarodowych elit intelektualnych i często pisał recenzje dla czasopism, które stały się wówczas najważniejszymi nowymi mediami Rzeczypospolitej uczonych.

Najbardziej oryginalny wkład M. Greena do biografii Jeana Rou stanowi jego wiedza na temat edukacji w XVII i XVIII w., czyli na temat problemu, który od dawna był przedmiotem jego badań⁴.

¹ J. Rou, *Histoire universelle ancienne [et moderne] Détail historiç., genealogiq. et chronologiq. de tout ce qui s'est passé de plus memorab. en toutes les pties. du monde depuis sa creaõn iusqu' [en 1675]*, Paris 1672–1675.

² Idem, *Remarques sur Histoire du Calvinisme de Maimbourg*, Hague 1682.

³ Idem, *Remarques critiques sur la langue Française et principalement sur la netteté du style*, [w:] *Mémoires inedités et opuscules*, ed. F. Waddington, Paris 1857, s. 200–209.

⁴ M. Green, *The importance of Religion in the Educational Theory of Jean Rou*, „Proceedings of the Huguenot Society of Great Britain and Ireland” 2010, vol. XXIX, No. 3, s. 408–417; idem, *A Huguenot Education for the Early Modern Nobility*, „The Huguenot Society Journal” 2013, vol. XXX, No. 1, s. 73–92; idem, *Reporting the Grand Tour: The correspondence of Henry Bentinck, Viscount Woodstock, and Paul Rapin-Thoyras with the Earl of Portland, 1701–1703*, „Paedagogica Historica” 2014, vol. L, No. 4, s. 465–478; idem, *Bridging the English Channel: Huguenots in the Educational Milieu of the English Upper Class*, „Paedagogica Historica” 2018, vol. LIV, No. 4, s. 389–409; idem, *The Orange-Nassau family at the*

W drugiej części swojej książki Autor dokonuje bowiem analizy działalności swojego bohatera jako wychowawcy, czyli zajęcia, które Rou wykonywał przez całe życie. W gruncie rzeczy powody, dla których hugenoccy nauczyciele byli szczególnie atrakcyjni dla europejskich rodzin arystokratycznych, były tożsame z tym, co Green określa jako „kapitały” Jeana Rou: mógł on bowiem uczyć swojego ucznia w języku francuskim, nadzorować jego edukację dzięki uzyskanemu wcześniej wykształceniu i stopniowi akademickiemu, jak też zapewnić podopiecznemu wychowanie w religii i w duchu protestanckim. Poprzez przywoływanie kolejnych faktów z życia Jeana Rou Autor przypomina nam o złożonych kwestiach pochodzenia społecznego jego uczniów. We Francji były to młode dziewczęta z rodzin arystokratycznych, podczas gdy w Anglii i Holandii byli to chłopcy pochodzący z dobrych, wysokiej rangi rodzin szlacheckich. Autor recenzowanej książki w sposób niezwykle interesujący porównuje też plany edukacji nakreślone przez Jeana Rou z planami Erazma z Rotterdamu, Johna Locke’a i Jacques’a Bossueta. W odróżnieniu od innych pisarzy Rou zwracał szczególną uwagę na dydaktyczną rolę historii, która miała w istotny sposób uzupełnić religijną i klasyczną edukację ucznia. Ponadto M. Green podkreśla, że Rou zawsze dążył do stworzenia przyjaznej atmosfery towarzyszącej zdobywaniu wiedzy i do ustanowienia silnych, osobistych więzi ze swoimi uczniami.

Ogólnie rzecz biorąc, Michael Green do stale rosnącego zasobu wiedzy o hugenotach dodał portret ambitnego i wszechstronnego uczonego i literata. Napisana przez niego książka przypomina nam zarazem o złożoności intencji i strategii w ich diasporze.

MIRIAM FRANCHINA
UNIVERSITY OF HALLE (GERMANY)
INTERDISCIPLINARY RESEARCH CENTER
ENLIGHTENMENT – RELIGION – KNOWLEDGE*

Z języka angielskiego przełożyła

MAŁGORZATA KARKOCHA
UNIwersytet Łódzki**

 <https://orcid.org/0000-0002-7747-949X>

educational crossroads of the Stadholder's position (1628–1711), „Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies”, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03096564.2016.1186925#abstract> [wydanie papierowe w druku].

* E-mail: miriam.franchina@geschichte.uni-halle.de.

** Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Nowożytnej, e-mail: malgorzata.karkocha@uni.lodz.pl.

Bibliografia

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Rou J., *Histoire universelle ancienne [et moderne] Détail histori., genealogiq. et chronologiq. de tout ce qui s'est passé de plus memorab. en toutes les pties. du monde depuis sa creaõn iusqu' [en 1675]*, Paris 1672–1675.
- Rou J., *Remarques critiques sur la langue Française et principalement sur la netteté du style*, [w:] *Mémoires inedités et opuscules*, ed. F. Waddington, Paris 1857, s. 200–209.
- Rou J., *Remarques sur Histoire du Calvinisme de Maimbourg*, Hague 1682.

OPRACOWANIA

- Green M., *Bridging the English Channel: Huguenots in the Educational Milieu of the English Upper Class*, „*Paedagogica Historica*” 2018, vol. LIV, No. 4, s. 389–409.
- Green M., *A Huguenot Education for the Early Modern Nobility*, „*The Huguenot Society Journal*” 2013, vol. XXX, No. 1, s. 73–92.
- Green M., *The Huguenot Jean Rou (1638–1711): Scholar, Educator, Civil Servant*, series: *Vie des Huguenots*, vol. LXIX, Paris 2015.
- Green M., *The importance of Religion in the Educational Theory of Jean Rou*, „*Proceedings of the Huguenot Society of Great Britain and Ireland*” 2010, vol. XXIX, No. 3, s. 408–417.
- Green M., *The Orange-Nassau family at the educational crossroads of the Stadholder's position (1628–1711)*, „*Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies*”, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03096564.2016.1186925#abstract> [wydanie papierowe w druku].
- Green M., *Reporting the Grand Tour: The correspondence of Henry Bentinck, Viscount Woodstock, and Paul Rapin-Thoyras with the Earl of Portland, 1701–1703*, „*Paedagogica Historica*” 2014, vol. L, No. 4, s. 465–478.